

Matti Sarmela

Mitä on kulttuuri-imperialismi

What is cultural imperialism? Cultural Imperialism and Cultural identity.
Ed. by Carola Sandbacka. Transactions of the Finnish Anthropological
Society 2. Helsinki 1977 (esitelmä 1975).

Kulttuuri-imperialismi on teollistuneiden länsimaiden taloudellista, teknologista ja sivistyksellistä ylivaltaa, joka määrää sekä taloudellisen että yhteiskunnallisen kehityksen, sanelee kulttuuriarvot ja yhdenmukaisesti sivistyskäsitteet, koulutuksen, taiteen ja tieteen tavoitteet kaikkialla maailmassa. Tieteellis-tekninen kehitys on maailmanuskonto. Teknologia luo kulutushyödykkeet, kulttivälineet, joita tavoitellaan niin idässä kuin lännessä ja joiden uskotaan helpottavan ja rikastuttavan ihmisen elämää, tuovan lopullisen onnen ja ikuisen tyytyväisyyden. Maailmasta on tulossa kulttuurin yhteismarkkina-alue, jossa tuotetaan, ostetaan ja myydään samankaltaista teknistä tuotekehittelyä, samankaltaista muotia, musiikkia, kirjallisuutta; samanlaista metropolien massakulttuuria. Länsimaiset ideologiat, poliittiset tavoitteet, länsimainen tiede ja taide, länsimaiset lait ja yhteiskunnalliset instituutiot, länsimaiset moraalikäsitteet, seksuaalisymbolit ja kauneushanteet, länsimaiset työtavat ja harrasteet, nautinnot, ruoat, länsimaiset pop-idolit ja ihmistyypit ovat kulttuuriesimerkkejä niin ensimmäisessä, toisessa kuin kolmannessakin maailmassa (Sarmela 1976 a, e).

Tehokkuuskulttuurin profiili

Teollista kehitystä on totuttu pitämään koko ihmiskunnan yhteisenä tienä onnellisempaan tulevuuteen poistettaessa maailmasta menneisyyden kauhut, primitiivisyys, villi luonto, nälkä ja sairaudet. Viimeisinä globaalin kehityksen ja suunnattoman tuotannon vuosikymmeninä maailmaa on pantu hallitsemaan mitään epäilemätön tieteellis-tekninen kehitysusko siihen, että länsimainen tiede ja länsimainen tekniikka, tietokoneet ja avaruuslaivat, länsimainen yhteiskuntasuunnittelu, länsimainen kaupunkisuunnittelu, länsimainen koulusuunnittelu, länsimainen perhesuunnittelu ja länsimainen vapaa-ajan suunnittelu ratkaisevat ennen pitkää kaikki ihmisen ongelmat.

Sodanjälkeiset vuosikymmenet, erityisesti 1960-luku, tulevat jäämään kulttuurien historiaan industrialismin, urbanisoinnin ja yhteisöjen totaalisen rakennemuutosten, mutta myös todellisen kehitysuskon vuosikymmeninä. Silloin suuressa osassa maapalloa vakiintui lopullisesti tieteellis-tekninen maailmanjärjestys ja saavutettiin se tavarakulttuurin elintaso, josta vuosisadan alkupuolella uneksittiin. Tämän hetken ekokatastrofin uhan ja kansainvälisen talouskriisin taustaa vasten kehitysuskon vuosikymmenille on mahdollista hahmottaa ideologinen profiilinsa ja esitellä ne kognitiiviset tai aatehistorialliset tekijät, jotka kenties selittävät länsisimaisen kulttuurin hegemoniaa ja sitä kehitystä, joka on johtamassa globaalin yhtenäiskulttuurin syntymiseen.

1. Teknologinen maailmankuva; maailmanvalloittajan ideologia. Länsimaissa kulttuuri on käsitetty luonnon vastakohtaksi, luonnon alistamiseksi sivistyksen, so. teknologisen, keinotekoisien maailman rakentamiseen, jossa korkeinta inhimillistä sivilisaatiota edustaa metropolikulttuuri. Luonnonvalloittajan ideologia on huipentunut avaruuden valloitukseen, mutta toisaalta se on tarjonnut moraalisen perustan valkoisen miehen "löytöretkille" ja kolonialismille, luonnonvarojen häikäilemättömälle hyväksikäytölle ja vieläpä tämän päivän teknologiselle "kehitysavulle", kaikkien

kansojen sitomiseen teollistuneiden maiden hallitsemaan maailmankauppaan.

2. Kulttuurin maksimointi; suoritusteknisen täydellisyyden ideologia. Teknologinen massatuotantoyhteiskunta, koulutusyhteiskunta ja kilpailuyhteiskunta rakentuu täydellisen tieteellis-teknisen suorituksen tavoitteluun, se pyrkii maksimoimaan tuotannon, organisatorisen tehokkuuden ja ihmisen suorituskyvyn niin tieteessä ja taiteessa kuin urheilussa.

3. Modernismikultti; uutuuden ideologia. Länsimainen kulttuuri ei ole arvostanut niinkään traditioita, pysyvyyttä tai perinnäistä kulttuuria, vaan kehitystä ja nostanut "kuolemattomien" joukkoon uudistajat, muuttajat, vanhan hävittäjät. Maailman muuttajille länsimainen sivistys on luonut nerojen kultin. Modernistumisen palvonta ja kehitysusko saavutti huippunsa 1960-luvun radikalismien aikana, nuorten kulttuurikautena, jolloin tieteen ja yhteiskuntasuunnittelun uskottiin luovan uuden yhteiskunnan, jossa ei ole traditioiden ylläpitämää epädemokratiaa, kuten avioliitto- tai seksuaalinormeja. Kehityskulttuurissa kaikki edistyksellinen toiminta tähtää yhteiskunnan muuttamiseen.

4. Tuottavuuden ideologia. Länsimaisten kehitys yhteisöjen kulttuurivalinnat ja päätökset ovat perustuneet ensi sijassa materialistisiin arvoihin, kasvuun, panoksiin ja tuotoksiin; kasvu on kaiken voittava argumentti, ei yhteisöllisyys tai tasa-paino. Teollinen kulttuuri on itse asiassa muuttumassa totaaliseksi tuottavuuden suunnitteluorganisaatioksi, jossa inhimilliset, historialliset tai traditionaaliset seikat on eliminoitava häiriötekijöinä.

5. Kansainväliset standardit; ylikansallisuuden ideologia. Länsimainen kulttuuri asettaa korkeimmaksi tavoite-tasoksi kansainvälisyyden niin tuotannossa kuin tieteessä, taiteessa ja muussa inhimillisessä toiminnassa; länsimaista kulttuuria hallitsevat metropolistandardit. Koko länsimaisten yhteiskuntien rakennemuutos on itse asiassa ollut kulttuuriekologista sopeutumista kansainväliseen kauppaan, ekosysteemin vastausta kansainvälisiin standardeihin. Kansainvälisellä tasolla tiede ja tekniikka ovat kaikkein yhdenmukaisinta: yhdenmukaisiin ratkaisuihin päätyvää ja standardiarvoja luovaa steriiliä ammattimaista massakulttuuria, jossa persoonalliset ratkaisut ovat enemmän illuusioita kuin todellisuutta. Ammattimainen kansainvälisen tason täyttävä yhteiskuntasuunnittelu ja arkkitehtuuri ovat luoneet yhdenmukaisia, moderneja, kaavamaisia metropolimalleja matkivia elinympäristöjä, joissa olemassaolon määräävät samanlaiset standardisoituneet yhteiskunnalliset palvelut, sama kulttuurinen standardirekvisiitti.

6. Mekanistinen tiedon ja syysuhteiden järjestelmä; teknisten ratkaisujen ideologia. Länsimaisten yhteiskuntien toiminta perustuu luonnontieteelliset maailman jäsentämiseen ja järjestelmään, joka ei tunnusta muita kuin mekanistiset

tekniset syy-yhteydet ja ratkaisut. Tuotantoprosessissa syntyneet aineelliset ja inhimilliset saaste- ja jätevesiongelmien "eliminoidaan" periaatteessa samalla tavalla: tuotantoprosessin rinnalle luodaan teknologinen mekaaninen jätevesiprosessi, puhdistuslaitos, hoitoasema, kasvatusneuvola, sosiaalisairaala tai poliisilaitos ("jätevesikulttuuri"); sairaudet poistetaan kehittämällä uusi lääke (lääkeusko), massatuotannon ja liukuhihnojen inhimilliset haitat poistetaan kehittämällä ergonomia. Teknologian virhesuuntaus korjataan uudella vastateknologialla, vastaorganisaatioilla tai vastakulttuurilla; yhteiskunnan "kehitys" on differentioitumista yhä pienempiin ja kokonaisuuden kannalta omituisempiin kulttuuriekologisiin lokeroihin.

7. Massakeskisyys ja organisaatio -ideologia. Länsimainen yhteiskunta rakentuu yhtä jalkaa marssiville massoille, jotka sosiaalistetaan kaikkivaltiaaseen, kyberneettiseen organisaatioon; ryhmäkeskisyydelle ja organisaatiouuskolle. Yhteiskunnan mekanistinen tai atomistinen rakennemalli ja erikoistuminen on johtanut yhä kapea-alaisempiin, tieteellisteknisesti yhä tehokkaampiin organisaatioihin, mutta samalla myös yhä kiihtyvämpään organisaatioiden, ammatti-, painostus- ja eturyhmien väliseen kamppailuun aineellisesta kehityksestä, vallasta ja kasvusta. Organisaatioiden kasvupolitiikka vaatii yhä voimakkaamman massaidentiteetin ja massasolidaarisuuden luomista, yksilön tekemistä riippuvaiseksi järjestöistä ja laitoksista. Kehityskulttuuri tarvitsee poliittisia henkilökultteja, aatteiden dogmatisoimista ja yhä tarkentuvien raja-aitojen pystyttämistä toisten organisaatioiden suuntaan; yhä kiristyvää informaatiotosotaa organisaatioiden välillä. Länsimaissa valta on keskittynyt organisaatioille: yrityksille, järjestöille, puolueille, jotka häikäilemättömimmin manipuloivat tyytymättömyydellä, hyödyllä, edistyksellä ja yhteiskunnan muuttamisella.

8. Mielipideteollisuus; tiedotus-, vaikutus-, mainosideologia. Tieteellistekninen edistys on "maksimoinut" myös tiedon, mutta toisaalta tehnyt tiedonvälityksestä, massakommunikaatiosta, manipulaatiosta, informaatiokeskeistä, koko teollisesta mielipiteenmuokkauksesta, propagandasta ja mainonnasta tärkeimmän vallan ja vaikutuksen välineen. Länsimainen yhteiskunta sallii lähes kaiken organisatorisen, myös systemaattisesti yksipuolisen manipulaation, jos sillä on taloudellisesti hyödyttävä, myyvä tai muuten edistyksellinen tavoite. Länsimainen ihminen on jo kauan sitten tottunut institutionaalisiin valheisiin.

Superkulttuuri ja luontoiskulttuuri

Teollistuneet länsimaat ovat siirtyneet tieteellisesti suunniteltuun, kansainväliset mitat ja normit täyttävään teknologiseen yhtenäiskulttuuriin, joka on lopullisesti toteuttanut valkoisen luonnonvalloittajaihmissen vuosisataiset pyrkimykset ottaa maapallon kaikki resurssit suunnitelmalliseen globaaliseen tuotantoprosessiin. Maailmaan on luotu superkulttuuri: maailman suurin patoallas, maailman suurin atomivoimala, maailman suurin kasvihuone, maailman pisin liukuhihna ja maailman suurin organisaatio. Länsimainen kulttuuri on tieteellis-teknologinen monumentti, suunnittelijoiden, toimitusjohtajien, puoluejohtajien ja järjestösihteerienkulttuuri, joka mitataan tuottavuus- ja tavaratilastoilla, kehitystrendeillä ja kulutusindekseillä. Läntinen tieteellistekninen hyvinvointiyhteiskunta on nostanut esiin maailman suurimmat poliitikot, maailman suurimmat toimitusjohtajat, maailman suurimmat tiedemiehet, maailman suurimmat taiteilijat. Se on vapauttanut kaikki kansat luonnon armoilta ihmisen armoille.

Teknisen superkulttuurin vastapainoksi ei maailman luonnonvaraisilla tai ns. primitiivisillä alkuperäiskulttuureilla ole ollut mitään sellaista, mistä kehitysuskon vuosikymmeninä olisi ollut uuden yhteiskunnan suunnittelussa arvoa. Vastakkain ovat olleet yhteen sovittamattomat inhimillisen olemassaolon ulottuvuudet:

teknologinen maailmanjärjestys	–	ei-teknologinen, luonnonvarainen maailmanjärjestys
tieteellinen tiedon järjestelmä	–	traditionaalinen tiedon järjestelmä
tehokkuus ja organisatorisuus	–	yhteisöllisyys, yksilöllisyys
globaaliset standardiratkaisut	–	perinteiset, paikallisesti sopeutetut kulttuuriset ratkaisut

Etniset yhteisöt ja alkuperäiskulttuurit ovat olleet ennen muuta pieniyhteisökulttuureita, jotka sopeutuessaan paikalliseen ympäristöönsä ovat luoneet oman etnisen ilmeensä. Ei-teknologisissa kulttuureissa on inhimillisesti keskeisintä ihmisen suhde yhteisöön, sukuun, kylään. Ihmisellä on ollut pysyvä paikkansa yhteisössä, etno-sosiaalisessa organismissa, jonka olemassaolon rajat hän voi jäsentää. Ei-teknologiset omavaraisyhteisöt ovat olleet käsin tehtyjä kulttuureita, niissä ihminen on voinut samastua johonkin, jonka hän ja hänen vanhempansa ennen häntä ovat tehneet itselleen, jossa ihmisellä on juuret maan menneisyyteen ja jossa tulevaisuus on hänen omissa käsissään.

Kulttuuriekologisesti monet etniset pieniyhteisöt ovat luontoon sopeutuneita, eivät luonnon armoilla eläviä, tietynlaiseen

tasapainoon, jatkuvuuteen pyrkiviä (homeostasis). Niiden kognitiivinen maailmankuva, intrakulttuurinen tiedon järjestelmä ei pyri häikäilemättömään egosentriseen hyväksikäyttöön, kasvuahnehdintaan, vaan yhteisöllisyyteen. Kasvu ja tuottavuuden lisääminen ei ole itsetarkoitus, tuotannollinen ekspansio on tapahtunut yleensä vain siinä laajuudessa, mitä uusien sukupolvien traditionaalisen toimeentulon turvaaminen on vaatinut. Etnisiä pienyhteisöjä kulttuurien tutkijat ovat kuvanneet traditioista ohjautuviksi kulttuureiksi, joissa vallitsee perinnäinen maailmanjärjestys, kansankulttuuri.

Etnisen kulttuurin kuolema

Teollistuneissa maissa ammatillinen erikoistuminen on tuotantoprosessin toiminnan kannalta välttämättömyys. Yhteiskunta lokeroituu tuhansiin ammattiryhmiin ja kapeiden erillisorganisaatioiden ylläpiiniin osakulttuureihin: virkamiesten, teknikoiden, kauppamatkustajien ja työväen "kulttuureihin". Ne ovat ylikansallisesti, ei-paikallisesti orientoitunutta painostus- ja ammattiyhdistyskulttuuria, osa kehityksen, edistyksen ja vallan koneistoja, organisoitua manipulaatiota, ammattikieltä ja ammattityytymättömyyttä. Differentioituneissa yhteiskunnissa on mahdollista löytää mitä erilaisimpia taloudellisia, sosiaalisia ja uskonnollisia ryhmiä ja ryhmäkulttuuria, muttei enää kansankulttuuria tai alueellisia paikalliskulttuureita. Todellinen kansankulttuuri on kuollut.

Itse asiassa kansankulttuuri on laissa kielletty. Tieteellis-teknisessä hyvin suunnitellussa teollisuusyhteiskunnassa kulttuurikin on osa organisaatiota. Kulttuuria saa tuottaa vain ammattiinsa koulutettu spesialisti, suunnittelija ja kulttuurin arkkitehti, jonka toimenkuva ja kompetenssi on laissa määrätty ja joka kuuluu alansa ammattikoneistoon. Kansankulttuuria voi syntyä vain budjettiin merkityillä varoilla ammattimaisten kulttuuritoimenjohtajien mobilisoidessa massoja, luodessa kulttuuripalveluja. Ylikansallisessa, miljoonalokeroisessa ekosysteemissä ei synny enää mitään spontaania, omaehtoista, itse tehtyä kollektiivista kansankulttuuria tai paikallista yhteisökulttuuria.

Meritokratiassa kulttuuri tarkoittaa teknisesti täydellistä suorittamista, kansainvälistä tasoa, huippukykyjä, johtajakultteja ja yhä mahtavampia kansainvälisiä sosiodraamoja, joiden arvo mitataan kulutustilastoilla. Eliittiryhmien valta perustuu

tiedon ja taidon monopolisoimiseen, kulttuurin keskittämiseen pois "kansalta". Kulttuuri on vallan ja yhteiskunnallisen aseman väline. Kaikkiällä uudessa uljaassa kehitysyhteiskunnassa tieto-, taito- ja tuuriteknokratian valta on pystytetty hävittämällä kansankulttuuri ja pystyttämällä tilalle "kansainvälinen kehitys", ulkoa ohjattu järjestelmä, jossa tavallinen ihminen on vain globaalin kulttuuriteollisuuden kuluttaja.

Läntiset teollistuneet maat voivat esittää ennen näkemättömiä ammattikulttuurin tuotteita, tieteen, taiteen ja urheilun tuloksia, suunnattomia metropolikulisseja ja teknistä rekvisiittaa. Mutta mikä on metropolien lokeroihmisen, teollisuusnomadin tai urbaanin sopulin omaa kulttuuria? Ovatko kansankulttuuria ravintolapalvelut, yökerhopalvelut, viihdepalvelut, vapaa-ajan palvelut vai pyhiinvaellusmatka supermarkettiin?

Tuotantoprosessin imperialismi

Taloudellista kehitystä hallitsevat tänä päivän kansalliset maailmankaupan organisaatiot, Valtioidenväliset yhteismarkkinaliittoutumat ja monikansalliset suuryritykset. Monopolikehitys, fuusioituminen, mammuttiyritysten synty ovat markkinatalousmaissa tosiasia. Kauppapoliittisessa manipulaatiossa nimitetään integroitumiseksi ja kansainväliseksi työnjaksi. Yksityisten valtioiden tuotantorakenne on lähes kokonaan sopeutunut kansainväliseen kauppaan. Taloudellisen ja samalla koko sosiokulttuurisen "kehityksen" sanelee ylikansallinen maailmankauppa.

Maailmankauppaan sopeutumisesta johtuvat kulttuuriekologiset muutokset ovat kaikissa maissa jo selvästi nähtävissä:

- 1. Tuotannon alueellinen keskittyminen, mammuttimaisten teollisten tuotantoalueiden syntyminen vientikaupan kannalta sopiville alueille (metropolit, ruuhka-alueet).*
- 2. Metropoli – periferia-suhteen muodostuminen teollisten keskusalueiden ja reuna-alueiden välille kaikkine sosiaalisine ja kulttuurisine seurauksineen.*

3. *Hallinnollinen ja kulttuurinen keskittyminen, reuna-alueiden taloudellinen, sosiaalinen ja yhteisöllinen näivettyminen.*
4. *Tuotannon yhä suurempi yksipuolistuminen, erikoistuminen ja riippuvuus globaalista järjestelmästä.*
5. *Metropolien slummiutuminen, ruuhkautuminen.*
6. *Tuotantolaitosten ja myyntiorganisaatioiden rakenteen sopeutuminen ylikansalliseen markkinointiin.*
7. *Tuotekehittelyn ja tuotannon suunnittelun määräytyminen ylikansallisten standardien mukaisiksi.*
8. *Keskitetty työvoimapolitiikka. Ihmisestä tulee yhä irrallisempi työnhakija, teollisen yhteiskunnan uusnomadi, siirto tai kausityöläinen.*
9. *Etnisten pienyhteisöjen kuolema.*

Maailman kansat on pantu juoksemaan teollisen urbaanin työn ja maailmankaupan sanelemilla ehdoilla, keskitetty standardoituihin palvelukeskuksiin, loputtomiin yhdenmukaisiin nukkumakaupunkien lokeroihin. Nykyihminen on masatuote maailman liikenneruuhkassa ja maailmanlaajuisen tuotantoprosessin halvin, vähäpätöisin ja arvottomin rakennetekijä. Maailman poliittiset johtajat ovat samastaneet itseensä kehityksen ja kilpailevat sen toteuttamisesta. Ylikansallisesta tuotantoprosessista on syntynyt poliittisen pakkokehityksen mekanismi.

Vanhat etniset kulttuurit ovat syntyneet tietynlaisen isolaation tuloksena sopeutuessaan kulttuuriekologisesti omaan paikalliseen elinympäristöönsä. Etnisillä kulttuureilla on alueellinen identiteetti, ja kun paikallisuus katoaa, jäljelle jää vain kansallista romantiikkaa ja kuollutta etnistä museokulttuuria.

Etnisiä kulttuureita voidaan verrata Galápagos-saarten varpusiin, joista jokaiselle eristäytyneelle saarelle on kehittynyt hiukan toisistaan poikkeava muunnos. Kansalliset elinympäristöt ja yhteisöt ovat omalla tavallaan lajimuunnoksia, niitä uhkaa globaali teollisuus samalla tavalla kuin luontoa. Ekologit ovat saaneet maailman huolestumaan luonnosta ja kuolemaan tuomituista eläin- ja kasvilajeista. Kulttuurien tutkijain tulisi saada kuuluviin huutonsa kuolemaan tuomittujen

kulttuurilajien, erilaisten etnisten kansankulttuurien puolesta. Maailmassa eivät ole tuhoon tuomittuja vain Etelä-Amerikan intiaanit, vaan jokainen alueellinen pienyhteisö ja kansallinen kulttuuri.

Maailmankaupan imperialismi

Antropologit ja etnologit ummistavat usein silmänsä siltä, että länsimaisen valkoisen miehen kulttuurissa on myytävä kaikki, mitä tuotetaan: tekniikka, tieto, taito ja seksi, koko ihminen. On kyynisyyttä kieltäytyä näkemästä, etteikö länsimaisen teknologian mukana vietäisi alkuperäiskulttuureihin kaikkea muutakin länsimaisuutta: elokuvat, television sarjafilmit, porno, viikkolehtien ja sarjakuvien maailma, kaupunkimaisen elämänmuodon ja tavarakulttuurin illuusioidet. Transistoriradioita ei myydä ilman länsimaista pop-musiikkia, televisiota ei myydä ilman mainosfilmejä, gangsterielokuvia ei ilman väkivaltaa; viikkolehtiä ei myydä ilman pornoa. Mitään länsimaista kulttuurivälinettä ei myydä erillisenä tuotteena, kone vaatii aina toisen koneen, se on loputtoman kulutusketjun alkupää.

Puhe omasta kansalliselta pohjalta lähtevästä kehityksestä ja oman kansankulttuurin arvostamisesta kaupallisesti integroituneessa maailmassa on pelkkää poliittisten juhlapuheiden fraseologiaa. Kun kansankulttuuri on teollisuusmaissa kuollut, kuinka voisi säilyä alkuperäiskulttuureissa, ns. kehitysmaissa?

Kulttuurien tutkijat, erityisesti etnologit, ovat etsineet ja kuvanneet usein erikoisia eksoottisia pienyhteisöjä ja luoneet yleisen käsityksen, että vielä tänä päivänä nämä pienyhteisöt elävät todellisuutta – TV:n maailmankaudella! Markkinatalousmaista on ajat sitten tullut teollisen metropolikulttuurin yhteismarkkina-alue, jossa ylikansallisten yhtiöiden mainokset, elokuvat ja TV-ohjelmat syytävät päivästä toiseen ja illasta iltaan samanlaisia satuja ja illuusioita valkoisen miehen teknokulttuurista, luksuskeittiöistä, moderneista bungaloweista, joissa tyylikäs urbaani länsimainen elää nautiskelevaa sivistystä unelmaelämää. Kolmannenkin maailman tiedotusvälineet ja myynnin organisaatiot ovat täynnä kuvia metropoli-illuusioista: yökerhoista, hotelleista, purjeveneistä, urheiluautoista, joissa supermiehet kaasuttavat itsensä orgasmiin.

Koko teollisen kehityksen ajan tiede, taide ja teknologia, niin vakava kirjallisuus kuin ns. viikkolehdetkin ovat asettaneet metropolien elämänarvot sivistyksen manifestaatioiksi. Kehitysuskon vuosikymmeninä kokonaiset armeijat kirjailijoita ja kynänkäyttäjiä on myynyt urbaania satumaailmaa, vaipuneet itseilmaisun ekstaasiin kuvatessaan pienyhteisöjen ah-

dasmielisyyttä, kieroutuneita ihmissuhteita, sosiaalista kontrollia, virikeköyhyyttä. Länsimainen ihminen on saatu usko-
maa että metropolin lokerossa hän voi viettää merkittävämpää elämää kuin missään muualla ja koskaan aikaisemmin.
Siellä hän voi vapautua sosiaalisista suhteista, kontrollista, omistautua itselleen ja omalle kulutukselleen. Kulttuurien
tutkijatkaan eivät näy välittävän siitä, kuinka helppoa heidän kansoilleen on ollut myydä länsimaisen teknokulttuurin
kaikki illuusiot.

Tiedon ja koulutuksen imperialismi

Useimmissa kolmannen maailman maissa koulutusjärjestelmä on kolonialismin perintöä tai yhä vieläkin maassa asuvan
eurooppalaisten väestönsosan hallitsema. Maailmaan on luotu valkoisen miehen sivistysihanne ja lukuisten ns. kehitty-
vien maiden koululaitos tavoittelee sekä organisaatioiltaan että sisällöltään länsimaista sivilisaatiota. Valkoisen miehen
kulttuuri siirretään tänä päivänä yhä laajemmalle osalle maailman kouluikäisiä, uusia sukupolvia. Tästä kehityksestä ei
juuri tarvitse luetella edes esimerkkejä.

Koulutus annetaan kolonialismin ajan "sivistyskielellä", entisen eurooppalaisen emämaan kielellä, tietoa jakavat opetta-
jat, jotka ovat saaneet länsimaisen koulutuksen ja joiden maailmankuvassa juuri länsimaisuus merkitsee todellista si-
vistystä. Kansojen ja paikallisten väestönsien oma kieli on syrjäytetty, koska se edustaa valtapoliittisesti vaarallista
"tribalismia" eikä muutenkaan sovellu valkoisen miehen tiedon jakamiseen. Länsimainen teknologia vaatii länsimaisen
koulutuksen. Ammattimainen, fakkiutunut, spesialisoitunut ja kansainvälisesti standardisoitunut koulusuunnittelu luo
kaikkiin maihin rakenteellisesti ja hallinnollisesti samanlaiset organisaatiot ja yhdenmukaisiin järjestelmiin samanlaisen
mekaanis-luonnontieteellisen koulutussisällön. Teknologian ja kehityksen mukana ei myydä pelkästään välineitä, vaan
myös valkoisen miehen ajattelutavat, kulttuuriarvot, koko tieteellistekninen maailmankuva.

Tämän hetken antropologiassa metodologisesti kenties syvin vastakkaisuus on intra- ja transkulttuuristen (emis-etis -tut-
kijain) välillä. Intrakulttuurisen tietoteorian mukaan kutakin kulttuuria voidaan jäsentää ja ymmärtää vain sisältäpäin, sen
omilla kategorioilla. Kansan kieli on kulttuurin kognitiivisen tieto- ja ajattelujärjestelmän avain ja ainoa oikea tie ymmär-
tää kulttuurinkokijan omaa maailmaa, sitä kuinka ihminen eri yhteisöissä jäsentää ympäristönsä, koko universuminsa.

Intrakulttuurinen metodologia on vaatinut uusia teoreettisia asetelmia samoin kuin ihmisen ja hänen kulttuurinsa riippuvuutta tutkiva antropologia. Käytännössä näiden koulukuntien edustajat eivät ole paljoakaan ajatelleet sitä, miten länsimaisuus on vaikuttanut alkuperäiskulttuurien kommunikaatio- ja tietojärjestelmiin. Semanttinen taksonomia on ollut enemmän kiinnostunut polttopuiden ja huonekalujen intrakulttuurisista luokitteluista kuin koko alkuperäiskulttuurien oman kognitiivisen ytimen tuhosta.

Valkoisen miehen teknologinen ja poliittinen superkulttuuri tekee tyhjäksi paikalliskulttuurien käsitteistön ja etnisen tiedon järjestelmän. Se tuhoaa olemassaolon ja sosiaalisen järjestyksen perusteet, tämänpuoleisen ja tuonpuoleisen elämän selitykset ja koko sen symbolisen tai empiirisen syysuhteiden järjestelmän, johon traditionaalinen kulttuuri on nojannut. Tilalle pystytetään länsimaisen kehityskulttuurin sosiaalistamismekanismit, länsimainen alistava, autoritatiivinen, organisoituun käyttäytymiseen ja kilpailuun kasvattava koulujärjestelmä.

Kaikkialle istutetaan valkoisen miehen aggressiivisuus, loputon kilpailu statussymboleista, vallasta vallan välineistä, koko se institutionaalinen väkivalta, joka erottamattomasti kuuluu länsimaiseen kehitykseen.

On ehkä niin, että ns. kehitysmaiden oma sivistyneistö häpeää kansansa vanhaa kulttuuria eikä kulttuuriantropologien (folkloristien, etnologien) keräämää ja tallentamaa kansankulttuuria todellisuudessa halutakaan ottaa rakennusaineeksi pystytettäessä uutta valtiollista kehityskulttia. Mutta tässäkin kehitysprosessissa näyttää olevan vaarallisinta kasvatus- ja opetusoppien kansainvälinen yhdenmukaistuminen. Kasvatusteknokraatteja näyttää kiinnostavan enemmän didaktiset kuin kulttuuriset, opetuksen sisällölliset ongelmat. Koulusuunnittelun tavoitteista tärkeimpiä ovat olleet menetelmät, joilla länsimainen kulttuuri mahdollisimman tehokkaasti siirrettäisiin kaikille uusille sukupolville ja saataisiin pystytetyksi globaali yhtenäiskoulu. Juuri psykologia ja kasvatusoppi näyttävät yhä jääneen eurosentriseen älykkyysosamääräajatteluun, globaaliin kehityskulttuuriin. Onko kulttuuriantropologien hyväksyttävä fakkiutuneitten tietomekaanikkojen ja didaktikkojen johtama yhdenmukaistuminen ja seurattava sivusta, kun kaikki kansat sosiaalistetaan enkulturoidaan yhteen kulttuuri järjestelmään? Siksikö että kaikki kansat saataisiin mitatuiksi yhteen älykkyysosamäärään ja numeroituiksi yhteen suureen massaorganisaatioon?

Liite 1. Teknologisen ja ei-tekologisen kulttuurin rakenne-eroja.

Liite 2. Kulttuurinmittauksen imperialismia, kulttuurit bruttokansantuotteen mukaisessa järjestyksessä.

Teknologisen ja ei-technologisen kulttuurin rakenne-eroja (Sarmela 1974)		
	<i>Teollistunut suurkaupunkiyhteiskunta</i>	<i>Ei-technologinen pienyhteisökulttuuri</i>
1. Massatuotanto	Sarjatyö Koneellistuminen Automatisoituminen	Kappaleittainen tuotanto Fyysinen työsuoritus Käsityö
2. Specialismi	Työn osittaminen (liukuhina) Täydellinen työnjako Täydellinen ammatillinen erikoistuminen Ammattikeskeisyys Teknokratia Keskitetty tieto Koulutuspakko	Kokonaisvaltainen työsuoritus Ns. luonnollinen sukupuolten ja ikäryhmien välinen työnjako Vähän ammatillista erikoistumista (käsityöläiset) Vähän ammattikeskeisyyttä Yhteisönsisäiset sosiaaliset roolit Paikallinen tieto ja taito Työhön kasvaminen
3. Ryhmäkeskeisyys	Vertaisryhmät (esim. koulutoverit) Erikoisryhmät (aateelliset, poliittiset ryhmät ym.) Ammattiryhmät Ammattiyhdistyspakko	Ikä- ja sukupuoliryhmät Alueryhmät (kylä) Sukuryhmät
4. Markkinatalous	Rahatalous Raha/kulutus/ostokyky elämiseen arvon mitta Työvoiman/työtaidon vaihto rahaan Kotikeskeinen investointi (kodinkoneet, asumistason, asumisstandardien jatkuva nostaminen)	Luontoistalous Perustarpeiden turva (ravinnon riittävyys) elämisen arvon mitta Työ omavaraisuuden turva Traditionaalisiin asumisstandardeihin tyytyminen; yhteisökeskeisiin seremonioihin investointi
		Markkinointipakko, tuotanto riippuvainen markkinoinnista
5. Elämänrytmi		Elämänrytmin standardisoituminen (työajat, ohjelmat, suunnitelmat) Ajankäyttöpakko, täsmällisyys (kellokortti, aikataulu, liukuhina) Työajan ja vapaa-ajan erottaminen Ajankäytön suunnittelu, kalenteri Elämänrytmin kiipeys, työn yksitoikkoisuus Stressi
		Elämänrytmin rajoittunut välttämättömyyden vaihtoon Elämänrytmin periodisuus (työkaudet, vuodenajat) Ei määräaikoja, vuorokausi- ja vuodenaikarytmi (eri vuodenaikoina erilaiset työt) Ei käsitettä vapaa-aika (työ osa elämänmuotoa) Spontaani ajankäyttö, työn vaihtuvuus Elämänrytmin ja työn verkkausuus
6. Liikkuvuus		Pystysuora sosiaalinen liikkuvuus (koulutusyhteiskunta) Vaakasuoora sosiaalinen liikkuvuus (työpaikan vaihto, neolokaaliset avoliitot, välttämättömyys muuttaa asuinpaikkaa työmahdollisuuksien mukaan Kulkuneuvot (autot), turismi, maailmanlaajuiset liikkumismahdollisuudet Näköpiiriin (maailmankuvan) laajentuminen Suurkaupunkeihin suuntautuneisuus
		Vähän mahdollisuuksia ammatinvalintaan tai säätykiertoon (ammattin periytyminen) Vähän mahdollisuuksia muuttaa kotikylästä Paikoillaanpysyvyys Kyläkeskeisyys Paikallinen maailmankuva Kylä- tai lähipiirisuuntautuneisuus
7. Vuorovaikutus		Kanssakäymisen anonyymisyys, virka-
		Persoonalliset kontaktit

	suhteet, muodollisuus, hierarkia, byrokrania	
	Hajautuneet ihmis-suhteet	Kokonaisvaltaiset ihmissuhteet
	Massakommunikatio, ulkoa ohjatun tiedon tulva	Lähiviestintä, yhteisökeskeinen tiedotus ja kiinnostus
	Epäpersoonallinen osallistuminen (yleisön rooli)	Henkilökohtainen osallistuminen (suorittajan rooli)
	Ammattimainen (spesiaalistunut) viihdetoiminta	Vähän ammattiviihdettä tai muuta ammattimaista yhdessäolokulttuuria
	Formaalinen, virallinen kontrolli (poliisilaitos)	Persoonallinen kontrolli (kyläkuri, sukukuri)
8. Kilpailu	Arvojen ja normien heterogeisuus (erilaiset poliittiset tai aatteelliset päämäärät)	Arvojen suurempi johdonmukaisuus
	Sosiaalinen kilpailu (suorituskeskeisyys)	Vähän sosiaalista kilpailua (yhteisöllisyys)
	Ideologioiden ja osakulttuurien kilpailu	Ei ideologista kilpailua vähän ammattimaista kulttuuria
	Lisääntyneet status-symboliritit ja hierarkiamenot	Vähän statussymboleja
	Lisääntyneet statuserot, ylikansallinen hierarkia	Vähän eriaisteisia statusia
	Lisääntyneet mahdollisuudet, palkinnot ja vaatimukset	Vähän kilpailumahdollisuuksia
	Suuremmat mahdollisuudet epäonnistua, karriäärivaine	Vähän sosiaalisia palkintoja
	Tieteellis-tekninen turvallisuus	Yhteisöllisyys, kollektiivinen olemassaolo, paikallinen identiteetti
	Eristäytyminen, sopeutumattomuus (deprevaatio)	Uskonnollinen turvallisuus

9. Ekosysteemi Maksimaalinen Eriytyneet tuotanto-systeemit ja lokerot Ei tasapainossa luonnon kanssa (maksimaalisen hyödyntämisen ideologia)

Minimaalinen Kokonaisvaltainen ekosysteemi Tasapaino välttämätön (riippuvuus omasta paikallisympäristöstä)

Maailman kansat, kulttuurit ja elämänmuodot valkoisen miehen arvojärjestyksessä 1960-luvun, suuren kehityksen vuosikymmenen lopussa

GROSS NATIONAL PRODUCT PER CAPITA AT MARKET PRICES (1970) and AVERAGE ANNUAL GROWTH RATE (1960 - 70)

COUNTRY	GNP per CAPITA (U.S. \$1960)	GROWTH RATE (percent)	COUNTRY	GNP per CAPITA (U.S. \$1960)	GROWTH RATE (percent)	COUNTRY
UNITED STATES	4,760	3.2	COSTA RICA	360	3.2	MAURITANIA*
SWEDEN	4,040	3.8	CUBA	330	-0.6	TOGO
CANADA	3,700	3.0	MONDOLIAI	460	0.0	MALAGASY I
SWITZERLAND	3,320	2.5	PERU	450	1.4	KHMER REP
DENMARK	3,190	3.7	SAUDI ARABIA	440	6.0	UGANDA
FRANCE	3,100	4.6	NICARAGUA	430	2.8	NIGERIA
GERMANY, FED. REP. OF	2,930	3.5	BRAZIL	420	2.4	LAOS*
NORWAY	2,860	4.1	ZAMBIA	400	7.1	SUDAN
AUSTRALIA	2,820	3.1	CHINA, REP. OF	300	7.1	GUINE*
BELGIUM	2,720	4.0	IRAN	380	5.4	YEM*
NEW ZEALAND	2,700	2.1	MALAYSIA	380	3.1	SRI L
GERMANY (Eastern)	2,400	4.2	GUATEMALA	360	2.0	IND
NETHERLANDS	2,430	3.0	DOMINICAN REPUBLIC	350	0.5	MY
FINLAND	2,380	3.9	COLOMBIA	340	1.7	V
UNITED KINGDOM	2,270	2.2	KOREA (North)	330	5.1	
CZECHOSLOVAKIA†	2,230	3.6	IRAQ	320	2.5	
AUSTRIA	2,010	3.8	TURKEY	310	3.8	
ISRAEL	1,960	4.7	IVORY COAST	310	4.5	
JAPAN	1,920	9.6	GHANA	310	-0.4	
LIBERT	1,790	5.6	ANGOLA	300	2.2	
LIDYA, ARAB REP. OF	1,770	20.4	EL SALVADOR	300	1.7	
ITALY	1,760	4.8	ALGERIA†	300	1	
PUERTO RICO	1,650	5.8	PAPUA NEW GUINEA	300		
HUNGARY†	1,600	5.4	SYRIA, ARAB REP. OF	290		
POLAND†	1,400	5.2	ECUADOR	290		
IRELAND	1,360	3.6	HONDURAS	280		
ARGENTINA	1,160	2.5	RHODESIA	280		
GREECE	1,090	6.6	PARAGUAY	260		
SPAIN	1,020	6.1	TUNISIA	250		
VENEZUELA	980	2.3	KOREA, REP. OF	250		Source:
HONG KONG	970	8.4	JORDAN*	250		World Bank
ROMANIA†	930	7.7	LIBERIA	250		Atlas 1972
SINGAPORE	920	5.2	MOZAMBIQUE	250		
TRINIDAD AND TOBAGO	860	1.8	MOROCCO	250		
BRUNAI	820	-0.4	SENEGAL	250		
BULGARIA†	760	7.4	PHILIPPINES	250		
SOUTH AFRICA†	760	3.0	EGYPT, ARAB REP. OF	250		
PANAMA	730	4.2	VIETNAM, REP. OF	250		
CHILE	720	1.6	THAILAND	250		
JAMAICA	670	3.5	SIERRA LEONE	250		
MEXICO	670	2.7	GUATEMALA	250		

Bruttokansantuotteen ohella toinen yhtä yleinen tapa on panna valtiot siihen järjestykseen, kuinka pieni osa niiden väestöstä saa toimeentulonsa "alkutuotannosta", maataloudesta, tai kuinka suuri osa väestöstä on siirtynyt kaupunkimaiseen elinympäristöön. Omavarainen maanviljelykylä ei tuota riittävästi maailmankaupalle, jotta sen sivistys näkyisi meritokratian indikaattoreilla mitattuna. Mikä on se sivistys ja kehitys, joka siirtää suurimman osan väestöstä kaupunkien slummeihin tuottamaan halvinta rihkamaa, työvoimaa, palveluja, rikollisuutta ja nälkää? Siksikö, että kaupungeissa ihminen tuottaa johtajille kehitystilastoja? Miksei kulttuurienvälissä tilastovertailuissa koskaan estetä toisenlaisia urbaania raha- ja kulutuskuultuuria mittaavia lukuja: rikollisuustilastoja, väkivaltatilastoja, huume-tilastoja? Miksi mitataan vain kaupan volyymeja? Miksei mitata slummiutuneen ihmisen vieraantumista, juurettomuutta tai pakkotahtisen liukuhihnatyön todellisia inhimillisiä seurauksia?

Yhteiskuntajärjestyksen imperialismi

Tämän hetken maailmassa poliittisen väkivallan, julmuuden ja terrorismin aalto on levinnyt Euroopasta kolmannen maailman maihin, itsenäisiin tai itsenäistyviin valtioihin, jotka luovat valtiokoneistojaan ja yhteiskunnallisia organisaatioita seuraten valkoisen miehen jalanjälkiä. Poliitiikan tai rauhan ja sotien tutkijoille tämä maailmanaika saattaa olla kausi, jolloin kolmannen maailman sota- ja väkivaltapesäkkeet värivät ihmiskunnan historiaa. Poliittisesti maailma saattaa näyttää erilaiselta ja ristiriitaiselta, vastakkain on kaksi maailmanideologiaa: sosialismi ja kapitalismi ja niiden lukuisat muunnokset; vastakkain ovat kolonialismin ja feodalismin kauden yhteiskuntaluokat, mutta yhä useammin myös teollisen kehityksen synnyttämät uudet etutyhmät. Vertailevan kulttuuritutkimuksen kannalta on kuitenkin olennaista, että kaikkien maiden yhteiskuntajärjestys on muuttumassa yhdenmukaiseksi: lähes poikkeuksetta kolmannen maailman maihin luodaan valtiojärjestys, joka rakenteeltaan ja valtakoneistoltaan yhä enemmän ja enemmän lähestyy yleismaailmallisia valtio-opillisia malleja.

Maailman maihin ollaan luomassa keskitetyt, tieteellis-teknisesti tehokkaat taloudelliset ja poliittiset organisaatiot, länsi-

mainen virkamieskoneisto ja yhteiskunnallinen hierarkia, joka yhdenmukaistaa kehityksen valtion rajojen sisäpuolella ja hautaa alleen pienyhteisöt, koko etnisen pienyhteisökulttuurin. Valtiokoneiston rakentamisessa paikalliset aluekulttuurit, ns. tribalismi on koettu vaaraksi "kansalliselle, yhtenäisyydelle ja "isänmaalle". Yhdenmukaisen valtiollisen yhteiskuntajärjestyksen ja "valtiokulttuurin" luominen on alastonta poliittisten valtakoneistojen pystyttämistä. Se toteutetaan demokraattisen kehityksen tai kaikkien kansanryhmien tasa-arvoisen tulevaisuuden nimissä. Länsimainen yhteiskuntajärjestys, jota myös poliittiseksi demokratiaksi nimitetään, on tehokkaasti palvellut teknokraattisen yhtenäiskulttuurin luomista, jopa ylikansallisten taloudellisten organisaatioiden hyötypolitiikkaa.

Valtiollisten ja sosiaalisten organisaatioiden "kehittämisessä" vaikuttaa ylikansallinen kulttuuri-imperialismi ja spesiaalistunut kansainvälinen puoluepolitiikka enemmän kuin traditionaalisen yhteiskunnan perintö. Pystytettäessä puoluekoneistoja hävitetään ne instituutiot, joihin maan kansankulttuuri on nojannut. Poliittisen kehitysuskon vuosikymmeninä uudet vallan manipulaattorit ja myös yhteiskuntatieteilijät ovat leimanneet pienyhteisöjen ja ei-teknologisten kulttuurien yhteiskunnalliset organisaatiot feodaalisiksi, oligarkkisiksi tai despoottisiksi, siirtäneet niihin valkoisen miehen valtio-opilliset nimilaput. Samalla on luotu illuusio, että keskitetyssä valtajärjestelmässä poliittinen äänioikeus ja eturyhmätaistelu johtavat suurempaan demokratiaan, kuin mikä on vallinnut pienyhteisöissä. Todellisuudessa länsimaisen yhteiskuntajärjestyksen mukana niin kolonialismin kuin tämän ajan kulttuuri-imperialismin valtakaudella on lukuisiin ei-länsimaisiin kulttuureihin pystytetty luokkautunein, elitistisin ja väkivaltaisoin koneisto kuin koskaan aikaisemmin. Näennäisdemokraattisen manipulaation varjossa valta keskittyy täydellisemmin ja lujemmin kuin milloinkaan aikaisemmin.

Ylikansallinen taloudellinen kehitys ja siihen liittyvä poliittinen enemmistödemokratia on lähes jokaisessa maassa luonut mekanismin, joka vähitellen assimiloii etniset vähemmistöt samalla lailla kuin pienyhteisötkin. Keskitetty valtiokoneisto siirtää vaikuttamismahdollisuudet yhteisöiltä hierarkkisille organisaatioille ja monilukuisille keskusvirastoille. Se on risti-riidassa alueellisen demokratian ja alueellisen kokonaisvaltaisen vaikuttamisen kanssa. Nykyinen poliittinen ideologia suosii yhä enemmän ammattimaisia teollisuusyhteiskunnan uusien luokkien ja ammattiryhmien asianajajia, niitä, jotka katsovat enemmistöihin tai kohti kansainvälistä yhdentymistä. Yhteiskunnallisten voimavarojen uusi ohjailu tai reaali-
politiikka ei suosi aluekulttuureita, pienyhteisökulttuureita. Se tähtää suurempaan valtaan. Uusi valta pystytetään kaupunkien teollisten massojen manipulaatioilla. Monissa maissa vallitsee sisäinen kolonialismi. Monissa maissa parlamenttitalot ja keskusvirastot, länsimaisen arkkitehtuurin mammuttimonumentit, ovat etnisen kulttuurin hautamuistomerkkejä. Useimmissa maailman maissa pitää valtaa yllä armeija. Se on länsimaisen yhteiskunnan tieteellis-teknisesti ja organisatorisesti loistavin ja levinnein kulttuuri-instituutio.

Kulttuurienmittauksen imperialismi

Kehitysteknokratiassa maailman kansojen kulttuuritasoa on mitattu bruttokansantuotteilla, teollisuusindekseillä, ulkomaankaupan volyyymeilla ja kulutustavaroiden määrillä; kuinka paljon teknisiä välineitä on henkeä tai perhettä kohden. Maailmanlaajuisessa poliittisessa ja taloudellisessa informaatiossa nämä rikkaustilastot ja toisaalta köyhyys- ja nälkäindeksit ovat käyneet yhä yleisemmiksi, ne ovat siirtyneet koulukirjoihin ja viikkolehtien palstoille. Tyypillisistä virkamiestilastoista on tullut dogmaattista totuutta. Siitä on tullut globaalin akateemisen teknokratian ja yhteiskuntasuunnittelun tieteellinen perusta, vaikka harvat tiedon käyttäjistä edes tietävät, mihin kulttuurien volyymivertailut nojaavat. Eurosentrisen historiankirjoituksen rinnalle on institutionaalistettu uusi valkoisen miehen yhteiskunnallinen totuus: kulttuurienmittauksen imperialismi.

Kulttuurien tavaratilastoilla maailman maat on asetettu länsimaiden luomaan arvojärjestykseen. Niissä on koko tieteellis-teknisen tilastouskon voimin osoitettu, kuinka häpeällistä on ulkoeurooppalaisten luontoiskulttuurien kulutusköyhyys ja kuinka onnellista on teollistuneiden maiden urbaanien tavaraihminen elämä. Näillä sivilisaation indikaattoreilla maailman kansat on mobilisoitu kilpajuoksuun länsimaisesta kehityksestä ja länsimaisesta tavarakulttuurista. Länsimaiset statussymbolit on siirretty kansainväliseen taloudelliseen ja poliittiseen kilpailuun, joka kaikkein varmimmin ja kaikkein nopeimmin tulee yhdenmukaistamaan kulttuurien kehityksen jokaisessa maailman kolkassa. Näillä tilastoilla ja kulttuurin mittareilla maailman kansat sidotaan kaupalliseen, poliittiseen ja sivistykselliseen riippuvuuteen teollistuneista supervalloista.

Nälkä-, köyhyys- ja tavarakulttuurin kehitystilastot ovat osa ylikansallisen maailmankaupan markkinointipolitiikkaa. Globaalit kulttuurien volyymitilastot laatii Maailmanpankki, maailman mahtavin ylikansallinen talousorganisaatio. Niillä luodaan kauppapolitiikka kansallisten johtajien päiden yli, luodaan uusia tarpeita kokonaisille kansoille ja valtioille, oikeutetaan kaikenlainen pakkokehitys, kunhan se vain on osoitettavissa kvantitatiivisilla mitoilla. Ne palvelevat metropoli-kulttuurin markkinointia niillä hävitetään tehokkaimmin ei-teknologisten kulttuurien vähäinenkin itseluottamus.

Tavarakulttuurien volyymitilastoihin liittyy läheisesti myös jonkinlainen virkamiesteknokratian harjoittama nälän imperia-

lismi; nälkä-, terveyst-, lukutaidottomuus- ja muut "sosiaalipoliittiset" tilastot, joilla on luotu tänä päivänä vallitseva kuva ei-teknologisista yhteisöistä. Maailmanlaajuinen massatiedotusvälineistö on vähitellen kehittänyt nälkätilastoista totaalisen informaation: lehdistön ja TV-raporttien tasolla kehitysmaatietous on pelkkää nälkää, nälkään kuolevia lapsia, spitaalia, saastaa. On pöyristyttävää se yksipuolisuus, millä läntisen maailman massatiedotusimperialismi käsittelee ei-teknologisia kulttuureita. Jos maailman mielipideteollisuus olisi käyttänyt vähäisenkin osan nälkäinformaation kuluteuista varoista maailman muutamien kuivuuden ja tulvien tai muiden katastrofien aiheuttamien nälkäongelmien poistamiseen, ei ongelmasta tarvitsisi puhua. Suhteellista köyhyyttä ja sairautta on yhtä paljon monien kehitystilastoissa korkealla olevien kapitalistimaiden slummeissa.

Nälkätilastoilla ylikansalliset taloudelliset organisaatiot ja tietoteollisuus eivät ilmeisesti pyrikään muuhun kuin kulutuskehityksen ohjailuun, kaikkien ei-teknologisten maiden sitomiseen teollistuneiden maiden hallitsemaan maailmankauppaan. Sillä luodaan tekniikan myynnin moraalinen oikeutus. Nälkätilastoilla kehitysteknokraatit, tekniikan kauppiat ja kehityspoliitikot ovat valtuuttaneet itsensä suunnittelemaan uuden maailman, josta kaikki "primitiiviset" etniset kulttuurit on hävitetty. Nälkätilastoilla teolliset länsimaat ovat antaneet armeliaisuuden ja hyväntekeväisyyden leiman koko sille teollistuneiden maiden ekspansio politiikalle, jota poliittisessa kielenkäytössä nimitetään kehitysavuksi, jopa kehitys-yhteistyöksi. Länsimaissakin pitäisikin joskus julkisesti tunnustaa, että kehitysapu nykyisessä muodossaan on teollistuneiden maiden reaalipoliittikkaa, jolla varmistetaan oman teollisen tuotannon uudet markkinoimisalueet. Sen vuoksi ei ole oikeastaan ihme, että köyhyystilastot ovat oleellinen osa sitä ns. kehitysmaatietoutta, jota länsimaiden poliittiset kehitys-yhteistyöorganisaatiot jakavat.

Kehittäjät ja innovaattorit tulevat liian usein ulkopuolelta. Etniset pienyhteisöt eivät ole heitä pyytäneet tulemaan, kehittämään tai sivistämään. Tällä hetkellä maapallolla kulkevat teknologian lähettiläät.

Valkoisen miehen löytöretket ja valloitukset kolmannessa maailmassa ovat olleet todellisia ihmetarinoita ja sankaritarustoa. Ne näyttävät kuuluneen näihin päiviin asti länsimaiseen maantieteeseen ja historiankirjoitukseen – kuvauksiin eksoottisista, primitiivisistä kansoista. Länsimaisissa kulttuureissa on aina ollut riittävästi niitä, jotka yksipuolisilla tiedoilla, jopa valheilla ovat perustelleet oikeuttaan tehdä ristiretkiä alkuperäiskulttuureihin. Alkuperäiskulttuurien riistosta, sivistämisestä ja alistamisesta on tehty jopa sankariteko eurooppalaisen kulttuurin eurosentrisessä historiassa.

Kulttuuri-imperialismin esitaistelijat

Kuurien tutkijoille ei ole salaisuus, että kolmannen maailman ns. kehitysmaissa on liian paljon yksilöitä, joille kehitys länsimaisessa muodossaan tuo häikäilemätöntä henkilökohtaista hyötyä: vakoisen miehen kulttuurin kauppiaita, länsimaissa koulutuksensa saaneita taloudellisia johtajia, virkamiehiä ja opettajia. Lukuisia kehitysmaita hallitsevat saalistajat, joilla on intressit maansa teollisissa ja kaupallisissa yrityksissä, joille teollistuneiden maiden välitys- ja tuontiorganisaatiot maksavat suunnattomia omaisuuksia. Korruptio on teollisuusmaiden maksama hinta omien markkina-alueiden laajentumisesta ja kehitysmaiden kansallisten kulttuurien tuhoamisesta.

Kehitysuskon vuosikymmeninä perinteinen kansankulttuuri on koettu yhteiskunnallisen ja poliittisen manipulaation sekä taloudellisten innovaatioiden esteeksi ennen kaikkea rakennettaessa keskitettyä länsimaista valtiokoneistoa. Länsimaisuudesta hyötyvät virkamiehet, jotka rakentavat ympärilleen vallan koneistoa, äkkiä ilmestyneet kansalliset poliitikot, jotka keikaroivat kansainvälisillä ideologioilla, kansalliset tiedemiehet ja taiteilijat, jotka luovat itselleen neron kulttia valkoisen sivistyksen välineillä, ja innovaattorit, jotka kehityssosiologia on julistanut edistyksen esitaistelijoiksi.

Kehitysmaihinkin on noussut akateeminen ala-kulttuuri, ns. sivistyneistö, jota eräät antropologit ovat nimittäneet kansainväliseksi cocktail-seurueeksi. Todellisia kulttuuri-imperialismin mannekiineja ovat ne kehitysmaiden poliittiset ja taloudelliset johtajat, virkamiehet, jotka matkustelevat maasta toiseen valkoisen miehen vaatteissa, mustassa puvuissa, valkoisessa paidassa ja harmaa solmio kaulassa, ne jotka istuvat kokouksissa ja konferensseissa jakamassa kansainvälistä kehitystä, hakemassa osuuttaan kansainvälisestä specialismista, kansainvälisestä ammattikulttuurista, osuuttaan poliitikkojen, byrokraattien, teknokraattien tai jonkun ns. taiteen ja tieteen alalajin eturyhmäkehityksestä.

Valkoisen miehen kulttuuri on synnyttänyt ns. kehitysmaihin todellisia uusia poliittisia eliittiluokkia ja yhteiskuntaryhmiä, joiden asema on länsimaistumiskehityksen varassa. Toisaalta yhä vieläkin kansallisuus- tai ns. isänmaallisuusideologia on käyttö kelpoinen väline niille, jotka haluavat ylläpitää hankittuja yhteiskunnallisia etuoikeuksiaan, joille traditionaalinen kansankulttuuri tarkoittaa ainoastaan luokkarakenteen eettistä ja moraalista perustaa. Ihmisen paikallisuuden ja etnisen pluralismin puolustajat ovat olleet valtaosassa maailman maita todellisessa ristiriitatilanteessa, taloudellisten ja poliittisten voimien ristiaallokossa, jopa syntipukkeina syytettyinä milloin kolonialismin palvelemisesta milloin muusta

yhteiskunnallisten epäkohtien hyväksymisestä. On ehkä ikuinen kysymys, voiko kulttuurientutkija koskaan tyydyttävästi palvella akateemisia teknokraatteja, poliittisia dogmaatikkoja ja kehitysuskovaisia näiden luodessa omia järjestelmiään. Joka tapauksessa valkoisen kulttuurin imperialismilla on riittävästi esitaistelijoita, joita vastaan yhteisökulttuureita puolustavilla ei ole ollut pystyttää mitään loistokasta materialistista, poliittista tai ideologista maailmanmuotia.

Ei-aggressiivisissa, harmoniaan ja tasapainoon pyrkivissä pienkulttuureissa valkoisen miehen loputon kasvuahnehdinta, vallanhimo, kilpailu ja organisatorinen julmuus ovat herättäneet kauhua. Mutta etniset yhteisöt ovat jo kauan aavistaaneet, että länsimaisen tavarakulttuurin ja teknisen sivilisaation aalto tulee pyyhkimään heidän ylitseen. Kehityskultin vuosikymmeninä alkuperäiskulttuurit ovat lähteneet sopeutumisen tielle, niiden omat nationalistiset liikkeetkin ovat pyrkineet saamaan kansalleen oman osuuden länsimaisesta kehityksestä. Kansallisetkin liikkeet ovat eläneet uskossa, että ne voivat valita teknologiasta omaan kulttuuriinsa soveltuvia osia, sopeutua kulttuuriekologiseen kehitykseen omilla ehdoillaan. Tänä päivänä nähdään, että tekninen superkulttuuri on oma paloitlematon järjestelmänsä ja että länsimaisessa kehityksessä ja etnisissä pieniyhteisökulttuureissa ei ole kovin paljon yhteen sovitettavia osia. Kun on ylitetty raja teknologisen kulttuurin puolelle, ei ole enää paluuta omaan kulttuuriin.

Kulttuuriantropologien rooli

Maailma on menossa kohti totaalista urbaanistumista ja teknologista massoittumista ja samalla kohti yhä yhdenmukaisempaa "kansankulttuuria", kohti metropolikulttuuria, jota tuottavat ja myyvät yhä keskitetyimmät ylikansalliset kulttuuri-teollisuuden organisaatiot. Kansojen elämänmuotoa on alkanut yhä enemmän hallita industriaalinen tuotantoprosessi, yhä keskittyvä kansainvälinen informaatio- ja tietoteollisuus, yhä yhdenmukaistuva kaupallinen tai ideologinen massa-taide, massakirjallisuus ja massaviihde, yhä yhdenmukaisempi ja standardoituneempi ammatillinen tuotekehittäminen, yhteiskuntasuunnittelu ja ympäristösuunnittelu. Kun kaikkien maiden tuotannollinen, taloudellinen ja sosiaalinen rakenne, koko kulttuuriekologinen järjestelmä yhdenmukaistuu, kun kaikkialla samanlaistuu kansojen intrakulttuurinen, kognitiivinen tiedon järjestelmä, ihmisen suhde luontoon, toisiin ihmisiin ja koko ympäristöön, kuinka silloin voi syntyä uutta alueellista, kansallista tai etnistä omaehtoista ja jonkun väestön omakseen tuntemaa kansankulttuuria? Jäljelle jäävät paikalliset erot alkuperäisessä luonnossa, niin kauan kuin luonto vielä heijastuu keinotekoiseen urbaaniin miljöö-

seen – tai ne museoidut etnisen kulttuurin muistomerkit, jotka ovat syntyneet ennen kansainvälisen specialismin aikakautta. Integroituneessa maailmassa globaalin kulttuurin leviäminen käy yhä nopeammaksi. Muutoksen takaa työntyy teollisen kulttuurin koko aineellinen ja ideologinen ylivoima.

Näinä vuosina kulttuurien tutkijain – niin humanistien kuin yhteiskuntatieteilijöiden – liene, aika kysyä omaa rooliaan: jäävätkö antropologit kirjaamaan muutoksia, kehittelemään uusia tutkimushaaroja kuten urbaani antropologia tai vaikkapa massa-antropologia ja omasta ylikulttuurisesta näkökulmastaan seuraamaan väistämätöntä kehitystä. Vai pitäisikö kulttuurien tutkijoiden yhä enemmän erikoistua museaaliseen tallennustyöhön ja yksittäisten muistomerkkien pystyttämiseen kuolleiden kulttuurien raunioille? Onko maailmassa muita kuin länsimaisia ja länsimaistuvia kulttuureita?

Onko maailman tietoteollisuudessa institutionaalistettu kulttuurijärjestelmä, sivistyskäsitys ja maailmankuva, joka väistämättä johtaa yhdenmukaisuuteen, globaalin yhtenäiskulttuurin hyväksymiseen? Luodaanko ihmisille massaidentiteetti? Onko etnisiteetillä ja paikallisella kulttuuri-identiteetillä ihmiselle pysyvää arvoa, kuten näyttää olevan monilla ihmisyhteisöihin aina kuluneilla instituutioilla?

Onko kulttuuri mitattavissa muilla kuin tuotantoluvuilla? Onko luonnonsuojelu tärkeämpää kuin kulttuuriensuojelu? Onko kehitys sidottu teknologian kehitykseen? Voidaanko teknologiaa toteuttaa vain urbaaneissa slummeissa? Mitä voisi olla posturbaani aika maailman kulttuurihistoriassa?

Onko odotettavissa, että superkulttuurit ja supervallat, joilla on hallussaan teknologian ylivoima, tulevat luomaan keskitetyn, teknologisen uuden uljaan ja yhdenmukaisen maailman, täydellisen maailmanvallan, kulttuuri-imperiumin?

Tänä päivänä urbaaneissa massayhteisöissä on jo merkkejä siitä, että etnisiteetti, omien perinteiden luoma eksistentiaalinen turvallisuus ja alueellisen kulttuuri-identiteetin kokeminen ovat ihmiselle välttämättömiä. Länsimaissa on yhä enemmän niitä, jotka ovat alkaneet kokea massoitumisen, kaupunkien lokeroelämän ja pakkotahtisen mekaanisen liukuhihnatyön yhä ahdistavampana. Sosiaaliset jätevesiongelmat ovat teollisessa tuotantoprosessissa voimakkaasti kasvaneet. Urbaani yhteiskunta on riistänyt ihmiseltä oman minuuden, omaehtoiset kulttuurikokemukset ja tarjonnut tilalle kuluttajien massaidentiteetin, luonut organisaation sopeutuvan ulkoa ohjatun massaihmissen, jolla ei ole syntymäpaikkaa, ei kotipaikkaa eikä hautausmaata. Mutta sopeutuuko ihminen tieteellis-tekniseen organisaatioon, jossa hänellä ei enää ole muuta minuutta kuin mitä kulloinkin tieto- ja viihdeteollisuus tai institutionaalinen manipulaatio tarjoaa? Siinä on globaalin yhtenäiskulttuurin, tämän hetken imperialismiin perimäinen kysymys.

Viitteitä

- Sarmela, Matti 1974. Kansankulttuuri – minkä kansan?" Sakari Haapaniemi (toim.), Suomi ja kansainväliset paineet. Otava, Helsinki.
- 1974. Ruraalinen kulttuuri ja urbaaninen kulttuuri. Uusimman ajan etnologinen tutkimus taajamissa ja kylissä. Helsingin yliopiston Kansatieteen laitos. Seurasaarisääntön toimitteita 1. Helsinki.
 - 1975. Group-centered behavior and cultural growth: a summary of ecology and superstructures. Steven Polgar (ed.), Population ecology and social evolution. Mouton, The Hague.
 - 1974. Folklore, ecology and superstructures. Studia Fennica 18. SKS, Helsinki.
 - 1976. Cultural imperialism in Rural North Thailand. Ethnologia Fennica 1-2/1975. Transactions of the Ethnological Department of the University of Helsinki. Helsinki.
 - 1976. Identiteettiongelmista. Suomen Akatemian Humanistisen toimikunnan metodiseminaari. Jyväskylä 1975. Suomen Akatemia, Helsinki.
 - 1976. Ihminen jätevesikulttuurin työvoimana. Katsaus 1/1976. Kriittinen korkeakoulu, Helsinki .
 - 1976. Kehitysstrategiat ja etniset kulttuurit. Jeremy Gould (toim.), Suomalaisen kehitysmaatutkimuksen suunnat. Helsingin yliopiston Kehitysmaainstituutti, Helsinki.
 - 1976. Inhimillisen tiedon antropologiaa". Suomen Antropologi 2/1976. Helsinki.

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta

- Anderson, N. 1971. The Industrial Urban Community. New York.
- Bruckner, W. (eds.) 1969. Kontinuität? Geschichtlichkeit und Dauer als volkskundliches Problem. Berlin.
- Bernard, H.R. – Peltó, P.J. (eds.) 1972. Technology and Social Change. New York.
- Bock, P.K. (ed.) 1969. Peasants in the Modern World. New Mexico.
- 1969. Culture Shock: a Reader in Modern Cultural Anthropology. Westminster, Md.
- Bocock, R. 1974. Ritual in Industrial Society. London.
- Boissevain, J. 1973. Friends of Friends: Networks, Manipulators and Coalitions. Oxford.

- Boulding, K.E. 1964. *The Meaning of the 20th Century: the Great Transition*. New York.
- Breese, G. (ed.) 1972. *The City in Newly Developing Countries. Readings on Urbanism and Urbanization*. London.
- Bromley, Yu (ed.) 1974. *Soviet Ethnology and Anthropology today*. The Hague.
- Burns, T. (ed.) 1969. *Industrial Man*. Penguin Books.
- Dalton, G. (ed.) 1971. *Economic Development and Social Change. The Modernization of Village Communities*. Garden City, N.Y.
- Evers, H.-D. (ed.) 1973. *Modernization in South-East Asia*. Oxford.
- Foster, G. 1973. *Traditional Societies and Technological Change*. New York.
- Francis, E. 1965. *Ethnos und Demos*. Berlin.
- Frankenberg, Ronald 1969. *Communities in Britain. Social life in Town and Country*. Middlesex.
- Freire, P. 1971. *Pedagogy of the Oppressed*. New York.
- Galbraith, J. 1967. *The new Industrial State*. New York.
- Glazer, N. – Moynihan, D. (eds.) 1975. *Ethnicity. Theory and Experience*. Cambridge, Mass.
- Hawley, A. H. 1972. *Urbanisierung und Modernisierung. Sozialanthropologie. Neue Anthropologie 3*. Hrg. von H.-G. Gadamer – P. Vogler. Stuttgart.
- Honigmann, John (ed.) 1973. *Handbook of Social and Cultural Anthropology*. Chicago.
- Imperialismus und Kultur. Zur kulturellen Entwicklung in der BRD*. Berlin 1975.
- Jorgensen, J. G. (1972) 1974. *The Sun Dance Religion. Power for the Powerless*. Chicago.
- Jorgensen, J. G. – Lee, R. B. (eds.) 1974. *The New Native Resistance: Indigenous Peoples' Struggles and the Responsibilities of Scholars*. New York.
- Lenin, V. I. 1961. *Imperialism: The Highest Stage of Capitalism*. New York.
- Lerner, D. 1958. *The Passing of Traditional Society*. New York.
- Marcuse, H. 1964. *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Boston.
- Marx, Karl (1867) 1967. *Capital*. Vol. 1,3. *Process of Capitalist Production*. New York.
- Mazrui, A. A. 1972. *Cultural Engineering and Nationbuilding in East Africa*. Evanston, Ill.
- Meadows, D. H. et al. 1972. *The Limits to Growth*. New York.
- Mende, T. 1973. *From Aid to Re-colonization. Lessons of a Failure*. New York.
- Mesarovic, M. – Pestel, E. 1976. *Mankind in the Turning Point*. New York.
- Mumford, L. 1967. *The Myth of the Machine*. New York.
- Pahl, R. E. 1971. *Patterns of Urban Life*. London.
- Paterman, T. (ed.) 1972. *Counter Course. A Handbook for Course Criticism*. Penguin Books.

- Persson, L. 1971. De dödsdömda indianerna. Stockholm.
- Pitt, D.C. (ed.) 1976. Development from Below. Anthropologists and Development Situations. The Hague.
- 1970. Tradition and Economic Progress in Samoa. Clarendon, Oxford.
- Polanyi, K. 1971. The Great Transformation. Boston.
- Polgar, S. (ed.) 1975. Population, Ecology and Social Evolution. The Hague.
- Races and Peoples. Contemporary Ethnic and Racial Problems. Progress, Moscow 1974.
- Rhodes, R. (ed.) 1970. Imperialism and Underdevelopment: a Reader. London.
- Rogers, D. 1969. Modernization among Peasants. New York.
- Schumacher, E. F. 1974. Small is Beautiful. London.
- Schwarz, D. (ed.) 1971. Identitet och minoritet. Stockholm.
- Shanin, T. (ed.) 1977. Peasants and Peasant Societies. New York.
- Simic, A. 1973. The Peasant Urbanites. New York – London.
- Singer, M. 1972. Weak States in a World of Powers. New York.
- Smelser, N. – Lipset, S. (eds.) 1966. Social Structure and Mobility in Economic Development. London.
- Southall, A. (ed.) 1973. Urban Anthropology. Cross-Cultural Studies of Urbanization. New York.
- Spengler, O. 1931. Der Mensch und die Technik. München.
- Spradley, J. – McCurdy, D. (eds.) 1972. The Cultural Experience. Ethnography in Complex Society. Tennessee.
- Stent, G. S. 1969. The Coming of the Golden Age. Garden City, N.Y.
- Toffler, A. 1970. Future Shock. New York.